VOIKO KIUSAAMINEN OLLA RIKOS?

Toimintamalleja, miten lainvastaisiin tekoihin puututaan Etelä-Karjalan kouluissa
(Päivitetty 29.9.2020)

Etelä-Karjalassa toimii lainvastaisten tekojen työryhmä, joka koostuu kuntien eri viranomaisista sekä Eksoten, Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen ja poliisin edustajista. Työryhmä on laatinut koko maakuntaan yhteisen ohjeistuksen, jonka mukaisesti lainvastaisiin tekoihin puututaan.

Kouluissa lainvastaisia tekoja käsitellään liian usein kiusaamisena. Kiusaaminen on epämääräinen ja vähättelevä ilmaisu, joka ei kerro yksittäisen teon vakavuutta, vastenmielisyyttä tai lainvastaisuutta. Laissa kiusaamista ei ole määritelty.

Kiusaamiseksi kutsutut lainvastaiset teot ovat tahallisia, jotka täyttävät lähes aina jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa ikänsä takia, mutta korvausvastuu hänellä on. Tekojen vakavuutta on kuvattava niiden oikeilla nimillä ja tekotavoilla. Lainvastainen teko ei voi lieventyä kiusaamiseksi vain siksi, että se tapahtuu koulun alueella.

Normaaliin kasvuun ja kehitykseen kuuluu haasteita. Myönteisten sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä on lähes kaikilla ajoittain vaikeuksia. Nämä taidot ovat koululaisilla vasta kehittymässä ja sen vuoksi ristiriitoja koululaisten välillä esiintyy. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisen ja kehittämisen kautta luodaan myönteistä toimintakulttuuria, joka estää ja vähentää kiusaamista sekä lainvastaisia tekoja merkittävästi. Normaaliin kasvuun ja kehitykseen ei kuitenkaan kuulu sellaiset teot, jotka täyttävät rikoksen tunnusmerkistön. Niiden selvittäminen kuuluu viranomaisille.

Ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen ja ilmoitusalttius

Virkatoimintaan kuuluu harkintavallan käyttäminen.Tavanomaiset, vähäiset kahnaukset lasten välillä, joihin puututaan koulujen kasvatuksellisilla tai kurinpidollisilla toimilla, eivät aiheuta ilmoitusvelvollisuutta poliisille. Ilmoitusvelvollisuutta pohdittaessa on aina syytä huomioida **lapsen ikä ja kehitystaso.**

Pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävän teon osalta ilmoitusvelvollisuus syntyy. LastensuojeluL 25§ mukaisesti lasten ja nuorten kanssa työskentelevien on tehtävä rikosilmoitus poliisille tietoon tulleesta lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta tai henkeen ja terveyteen kohdistuneesta rikoksesta, josta voi seurata kaksi vuotta vankeutta. Epäselvissä tilanteissa konsultoidaan viranomaisia. Yhteystiedot löytyvät ohjeistuksen lopusta.

Toimintamallit kouluissa tapahtuviin yleisimpiin lainvastaisiin tekoihin

Lainvastainen teko, joka täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas esim. lyö, potkii, puree, raapii tai muuten aiheuttaa toiselle näkyvän vamman, taikka väkivaltaa käyttämättä vahingoittaa toisen terveyttä. RL 21:5§, virallisen syytteen alainen teko.

Toimenpiteet:
- Teon välitön keskeyttäminen.
- Akuutissa tilanteessa ilmoitus hätäkeskukseen.
- Ilmoitus poliisille.
- Lastensuojeluilmoitus.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Rangaistusasteikko 15v täyttäneelle on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää laittoman uhkauksen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas uhkaa toista rikoksella siten, että uhatulla on perusteltu syy olettaa joutuvansa rikoksen uhriksi. RL 25:7§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:
- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Uhatun turvallisuuden varmistaminen.
- Jatkotoimet ja ennaltaehkäisyn varmistaminen.
- Lastensuojeluilmoitus.
- Tarvittaessa ilmoitus poliisille.
- Rangaistusasteikko 15v täyttäneelle on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää varkauden tai näpistyksen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas anastaa toisen omaisuutta. RL 28: 1 ja 3§, anastetun omaisuuden arvosta riippuen virallisen syytteen alainen rikos tai asianomistajarikos.

Toimenpiteet:
- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Ilmoitus poliisille; kauppaliikkeet ilmoittavat näpistykset aina poliisille.
- Lastensuojeluilmoitus.

- Rangaistusasteikko 15v täyttäneelle on sakkoa tai vankeutta enintään vuodeksi ja kuudeksi kuukaudeksi.

Lainvastainen teko, joka täyttää vahingonteon tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas rikkoo tahallaan toisen omaisuutta tai aiheuttaa niin ikään tahallaan muutoin omaisuusvahingon. RL 35:1§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:
- Toiminnan välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Lastensuojeluilmoitus.
- Ilmoitus poliisille mikäli teko jatkuu.
- Rangaistusasteikko 15v täyttäneelle on sakko tai enintään vuosi vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas julkaisee toisesta tiedotusvälineissä halventavia tai pilkkaavia kuvia tai muita tietoja tai muulla tavoin julkaisee sellaisia suuren joukon tietoon, esim. netin keskusteluryhmissä. RL 24:8§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:
- Toiminnan välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Lastensuojeluilmoitus.
- Koulun toimenpiteet, mikäli ei rikosilmoitusta.
- Rangaistusasteikko 15v täyttäneelle on sakko.

Lainvastainen teko, joka täyttää kunnianloukkauksen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas levittää julkisesti perätöntä tietoa, joka on omiaan aiheuttamaan toiselle vahinkoa, kärsimystä tai muuten halventaa häntä taikka muuten julkisesti halventaa toista. RL 24:9§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:
- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Lastensuojeluilmoitus.
- Koulun toimenpiteet, mikäli ei rikosilmoitusta.
- Rangaistusasteikko 15v täyttäneelle on sakko.

Lainvastainen teko, joka täyttää viestintäsalaisuuden loukkauksen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas avaa luvatta toisen matkapuhelimen

tai tietokoneen ja hankkii tietoa niissä olevista viesteistä, kuvista tai muusta materiaalista. RL 38:3§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:
- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Lastensuojeluilmoitus.
- Koulun toimenpiteet, mikäli ei rikosilmoitusta.
- Rangaistusasteikko 15v täyttäneelle on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää identiteettivarkauden tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas esiintyy toisen matkapuhelimella tai nettiosoitteella tämän tiedoilla keskusteluryhmissä tai muissa vastaavissa foorumeissa. RL 38:9a§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:
- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Lastensuojeluilmoitus.
- Koulun toimenpiteet, mikäli ei rikosilmoitusta.
- Rangaistusasteikko 15 vuotta täyttäneelle on sakko.

Lainvastainen teko, joka täyttää viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas häirintätarkoituksessa, vastoin toisen tahtoa soittaa tai lähettää lukuisia viestejä tälle, tilaa pilapuheluita tai muutoin merkittävästi häiritsee sähköisten viestinten kautta. RL 24:1a§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:
- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Lastensuojeluilmoitus.
- Koulun toimenpiteet, mikäli ei rikosilmoitusta.
- Rangaistusasteikko 15v täyttäneelle on sakko tai enintään 6 kk vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää salakuuntelun tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas tallentaa salaa sellaisia toisten keskusteluja, jotka eivät ole tarkoitettu hänen tietoonsa, eivätkä puhujat ole voineet olettaa ulkopuolisten kuulevan heidän puheitaan. RL 24:5§, asianomistajarikos.
Toimenpiteet:
- Teon välitön keskeyttäminen.

- Ilmoitus kaikille osapuolille ja heidän huoltajilleen.
- Lastensuojeluilmoitus.
- Koulun toimenpiteet, mikäli ei rikosilmoitusta.
- Rangaistusasteikko on 15v täyttäneelle sakko tai enintään vuosi vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää salakatselun tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas kuvaa salaa henkilöä koulussa, käymälässä, pukuhuoneessa tai muussa vastaavassa paikassa kuvattavan yksityisyyttä loukaten. RL 24:6§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:
- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikille osapuolille ja heidän huoltajilleen.
- Lastensuojeluilmoitus.
- Koulun toimenpiteet, mikäli ei rikosilmoitusta.
- Rangaistusasteikko on 15v täyttäneelle sakko tai enintään vuosi vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää vainoamisen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten oikeudettomasti vainoaa toista vastoin tämän tahtoa siten, että se on omiaan aiheuttamaan pelkoa tai ahdistusta. RL 25:7a§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:
- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Lastensuojeluilmoitus.
- Koulun toimenpiteet, mikäli ei rikosilmoitusta.
- Rangaistusasteikko on 15v täyttäneelle sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Kiusaamiseksi mielletään lisäksi runsas joukko tekoja, jotka eivät täytä rikoksen tunnusmerkistöä, eivätkä ne sinällään ole lainvastaisia. Teot ovat kuitenkin vakavia ja julmia, eikä niitä saa väheksyä. Niihin tulee reagoida heti ja ne tulee keskeyttää välittömästi. Tällaisia tekoja ovat esim. eristäminen, vähättely, aliarvioiminen, nimittely, yllyttäminen itsemurhaan sekä erilaiset ilmeet, eleet ja merkit, joilla halvennetaan toista. Tällöin puhutaan henkisestä väkivallasta. Mainitut teot vaarantavat helposti lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen. Tällaisiin tekoihin puututaan lastensuojelulain velvoittaman lastensuojeluilmoituksen kautta. Henkinen väkivalta voi joissain tapauksissa täyttää RL 21§ pahoinpitelyn tunnusmerkistön.

Lasten ja nuorten kanssa toimivalla henkilöstöllä on lakiin perustuva velvollisuus tehdä rikosilmoitus alaikäiseen lapseen kohdistuneesta seksuaali- tai pahoinpitelyrikoksesta. Jättämällä tekemättä rikosilmoituksen Lastensuojelulain 25§ tarkoittamista teoista, rikkoo itse omaa virkavelvollisuuttaan. Ilmoitus on tehtävä välittömästi, kun tieto teosta on saatu.

Jokainen ilmoitus käsitellään yhteistyössä tarvittavien eri viranomaisten kanssa, kuten poliisin, nuorten oikeusedustajien, oppilashuollon ja lastensuojelun henkilöstön kanssa.

Hyödyllisiä linkkejä

- Vintiö-toiminta uusintarikollisuuden ehkäisyyn
- Väkivallan muodot ja rikoslaki
- Pahoinpitely ja seksuaalinen hyväksikäyttö
- Lastensuojelulaki 25§
- Riita- ja rikosasioiden sovittelu
- Toimintamalli lähisuhde- ja perheväkivallan vastaiseen työhön Etelä-Karjalan alueella
- Työkalupakki lähisuhde- ja perheväkivallan vastaiseen työhön Etelä-Karjalan alueella

Viranomaisten yhteystietoja

Poliisin konsultoinnit palvelupäivystykseen:
Lappeenrannan poliisiasema/rikosilmoitusten vastaanotto, palvelupäivystys
Villimiehenkatu 2 C, 53100 Lappeenranta, avoinna ma - pe klo 9 - 15
puh. 0295 414 600, faksi 0295 411 956
https://www.poliisi.fi/kaakkois-suomi/yhteystiedot

Alle 15v. lasten ja nuorten kohdalla voi konsultoida **Ennalta estävän toiminnan poliiseja**

- Kati Matinlauri puh. 0295 436 942 kati.matinlauri@poliisi.fi
- Joni Mukala puh. 0295 437 197 joni.mukala@poliisi.fi

Lastensuojelupäivystys puh. 040 353 9970

Poliisilaitoksen sosiaaliohjaaja Marja Ripatti puh. 040 865 6907

Rikoskeskustelut, Vintiö-toiminta:

- **Nuorten oikeusedustaja Maija Ström-Ripatti** puh. 0400 815 326
  - Lappeenranta, Lemi, Luumäki, Savitaipale,Taipalsaari:
- **Nuorten oikeusedustaja Sari Suikkanen**, puh 040 709 9334
- Imatra, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti

Päihdekeskustelut:
Ehkäisevän päihdetyön koordinaattori Sanna Ahtiainen puh. 040 740 5527, ohjaaja Outi Lavikainen, puh. 040 651 3887

Tämän toimintamalli on laadittu ylikonstaapeli Matti Hirvosen aloitteesta.
Laatimiseen ovat osallistuneet ylikonstaapeli Matti Hirvonen, oikeusedustajat Seija Heikkeri ja Sari Suikkanen, poliisilaitoksen sosiaaliohjaaja Marja Ripatti, rehtori Kari Stenberg, apulaisrehtori Anu Urpalainen, varhaiskasvatuspäällikkö Minna Leinonen, pelastuslaitoksen turvallisuuskouluttaja Vesa Kultanen, rehtori Jyrki Auronen.